ARHITECTUL NICOLAE CUCU

ÎN CONTEXTUL ROMÂNESC ȘI EUROPEAN AL ARHITECTURII ANILOR ’30-’70

(rezumat teză de doctorat Adrian Roland Kunst, 2016)

CAPITOLUL I – surse formative ale arhitectului Nicolae Cucu

1.1 - „Arhitectura în România” filonul național și evoluția internațională a arhitecturii interbelice, în încercarea de identificare a unei specificități care a determinat și atitudinea românească față de modernism.

1.2 - Arhitectura interbelică Europeană în cele trei principale regimuri totalitare: Italia, Germania, Uniunea Sovietică.

1.3 - Formațiunea intelectuală a arhitectului în mediul particular al Școlii Române de la Roma – Accademia di România

CAPITOLUL II – omul Nicolae Cucu în documente

2.1 - note autobiografice
2.2 - note biografice și activitatea arhitectului Nicolae Cucu
2.3 - dosare de cadre
2.4 - dosarul de Securitate
2.5 - referințe

CAPITOLUL III - opera arhitectului

3.1 - Lucrări de arhitectură: 1936-1945
3.1.1 - locuințe individuale
3.1.2 - locuințe colective
3.1.3 - spații expoziționale
3.1.4 - concursuri de arhitectură

3.2 - Lucrări de arhitectură: 1945-1977
3.2.1 - construcţii urbane
3.2.2 - reedificare postbelică
3.2.3 – amenajări, decorațiuni interioare și mobilier
3.2.4 - concursuri de arhitectură

3.3 - Lucrări teoretice: „La casa medievale nel viterbese”, „Carta de al Atena”, „Mobilierul locuinței”

Cursuri universitare: 1946-1958
3.3.1 - Problemele de grafică
3.3.2 - Compoziţia decorativă a pardoselilor
3.3.3 - Arhitectură de Interior, mobilier şi decoraţie
3.3.4 - Ambianţa cromatică în şcoli
3.3.5 - Istoria arhitecturii universale

CAPITOLUL IV – concluzii

Bibliografie

Surse imagini

INTRODUCERE-ARGUMENT-CUPRINS

Acest studiu cu titlul: „Arhitectul Nicolae Cucu în contextul românesc și european al arhitecturii anilor ’30-’70” își propune să analizeze viața și opera unui arhitect român prin prezentarea de documente inedite, printr-o analiză a problemelor legate de filonul sursă al creației sale, precum și prin abordare critică a operei sale, ca prim efort academic de recuperare documentată a unei personalități de frunte a arhitecturii noastre.

Lucrarea, deși structurată în: introducere, patru capitole și bibliografie, este formată de fapt din două mari secțiuni distincte: CONTEXT FORMATIV și OPERA. Secțiuni care sunt într-o relație constantă de intercondiționare reciprocă.

Prima Secțiune tratează contextul istoric în care s-a format arhitectul Nicolae Cucu, context care a generat parte din elementele determinante ale limbajului operei sale, iar a doua Secțiune prezintă cele mai reprezentative lucrări ale acestuia, abordate ca întreg creativ format din activitatea practică și teoretică din cele două epoci distincte ale vieții sale: perioada normalității antebelice și cea a anormalității postbelice, perioade în care și-a realizat un număr impresionat de construcții, de amenajări și decorațiuni interioare, de expoziții și de proiecte câștigătoare de concursuri, totul coroborat cu o intensă și excepțională activitate artistică, științifică și didactică.

Studiul urmărește definirea contextului național și internațional în care creația sa poate fi încadrată, și care practic reprezintă sursele determinante ale vastei sale opere formată din: construcții urbane, reedificări postbelice, amenajări și decorațiuni interioare, expoziții, monumente, precum și din activitatea teoretico-academică, materializată în: cursuri universitare: arhitectura de interior, mobilier și decorațiune; design artistic și modelaj; compoziție decorativă, grafică arhitecturală; pictură în acuarelă.

Dat fiind truismul, adesea uitat, că arhitectura este făcută de către arhitecți care au atât o viață proprie care însă se coroborează cu cea profesională până la identificare.

Ne-am propus urmărirea traseului profesional al arhitectului Nicolae Cucu, de la formațiunea sa la Academia de Arhitectură din Bucureşti, completată în mod fericit cu studiile făcute la Școala Română din Valle Giulia de la Roma, până la activitatea sa ca liber profesionist sau ca angajat al Serviciul de arhitectură al C.F.R., apoi la Ministerul Informaţiilor, la Serviciul expoziţiilor, la Ministerul Artelor, iar din 1949 la IPC - Institutul de proiectare a construcţiilor, de unde, în 1953 a fost trecut la „Proiect Bucureşti". Un alt capitol de importanță majoră este cel al activității științifice și pedagogice din cadrul Facultății de Arhitectură, activitate ce a avut loc în două etape, separate de un intermezzo de aproape un deceniu, generat de condiția politico-ideologică a perioadei postbelice.

Acest studiu, care a necesitat o lungă și dificilă documentare, are o finalitate bine precizată: aceea de reconsiderare și așezare a arhitectului Cucu și a operei acestuia la locul binemeritat în istoria arhitecturii românești.

Opera sa în mod fericit fazează și conectează, la înalt nivel, arhitectura noastră la arhitectura universală, fapt categoric determinat de contactul nemijlocit cu arhitectură interbelică a unei perioade care l-a marcat profund, cea a Italiei mussoliniene, perioadă prezentă plenar în matricea sa stilistică. Aceasta nu a fost doar un simplu episod, mai mult sau mai puțin accidental, ci a fost factorul formator definitoriu al unei opere care nu poate fi pe deplin înțeleasă dacă este decontextualizată de condiționările și contradicțiile socio-politice, economice și culturale ale epocii.

Realitatea românească în care și-a desfășurat prima parte a activității sale, contradictorie și fertilă, a fost cea a lui Enescu, Brâncuși, Cioran, Noica și Eliade, în care " Bizanțul de după Bizanț"se articula la noile realități ale Europei occidentale.

Capitolul I - tratează sursele internaționale și naționale care au avut un rol determinant în formațiunea intelectual-profesională a arhitectului Nicolae Cucu.

În acest capitol, în primul subpunct se face o trecere în revistă a arhitecturii Europei interbelice în cele trei principale regimuri totalitare ale Europei: Italia, Germania și Uniunea Sovietică. Între acestea, foarte importantă din punctul de vedere al influenței estetice și conceptuale asupra operei arhitectului Nicolae

Cucu este arhitectura Italiei fasciste. Relevanța celorlalte două arhitecturi, cea nazistă și respectiv bolșevică este diferită și remarcăm în special, cu tristețe, pe cea sovietică care a acționat agresiv.

În al doilea subpunct, intitulat „Arhitectura în România", se prezintă filonul național în evoluția internațională a arhitecturii interbelice, identificându-se specificitatea care a determinat și atitudinea personală românească față de modernism. Metamorfozarea neoromânescului, varianta autohtonă a Art Nouveau-ului, și fuziunea lui cu diversele „isme" ale modernității. Sintetic, pentru cultura arhitecturală românească, sunt analizate relațiile dintre raționalism și tradiționalism, precum și relațiile dintre cele două componente ale modernității: Avangarda și Clasicitatea.

Al treilea subpunct al acestui capitol este dedicat formațiunii intelectuale a arhitectului în mediul particular al Școlii Române din Roma – Accademia di România.

Capitolul al II-lea tratează parcursul existențial al arhitectului Nicolae Cucu. Sunt coroborate o serie de informații de „istorie orală" cu pagini de istorie propriu-zisă, materialele folosite fiind cele oferite de autobiografii, fișe de cadre, pagini din dosarul de Securitate de la CNSAS, cu notele informative de rigoare și cu „referințele" colegilor.

Al III-lea capitol prezintă în ordine cronologică opera arhitectului cu cele două faze distincte: cea anterioară și cea posterioară instaurării regimului comunist în România, cu perioade perfect distincte, dar similare cu cele două fețe ale unei monede. Nu poți înțelege etapa postbelică a creației sale fără a o cunoaște pe cea antebelică. Capitolul este structurat temporal, prezentând creația arhitecturală din anii antebelici și apoi din cei postbelici și este împărțit în alte două subcapitole, ce tratează opera arhitecturală propriu-zisă și apoi pe cea științifică.

Ultimul capitol, al IV-lea, este dedicat concluziilor.

Lucrarea se încheie cu bibliografia, care a fost abordată ca un studiu în sine. Este vorba nu de bibliografia utilizată pentru elaborarea acestei lucrări de doctorat, ci de un studiu de bibliografie generală, în care s-a încercat acumularea cât mai multor titluri, pentru a se oferi posibilitatea celor interesați de a se documenta cât mai complet.

CAPITOLUL IV – Concluzii

Una dintre frazele ce singură poate înlocui orice concluzie privitoare la concepția lui Nicolae Cucu despre profesiunea de arhitect care se confundă cu însăși viața, și pe care profesorul arhitect o repeta adeseori studenților săi, era preluată din Suetonius[1]: *„De fapt nu există nimic atât de prodigios decât a edifica"*[2].

Această lucrare a avut un scop clar: acela de a pune la locul cuvenit în istoria arhitecturii noastre moderne pe un arhitect de o excepțională valoare care, din motive politice, extra-profesionale, a fost, pe de-o parte folosit dar și „ocultat" de către puterea comunistă.

Efortul de documentare și de așezare a arhitectului Nicolae Cucu și a operei acestuia în cadrul valoroasei arhitecturi interbelice românești a pornit de la analiza contextului național și internațional în care el s-a format, context marcat de conflictul principial dintre regimurile considerate democrate și implicit „progresiste" și cele totalitare și nediferențiat considerate „reacționare". Contextul socio-politic și avatarurile arhitecturii interbelice au avut un rol covârșitor în formarea eminentului student și în metamorfozarea acestuia în marele arhitect care a fost Nicolae Cucu.

Operele lui Nicolae Cucu sunt mai de grabă reieşite din „întrebări similare" decât din lipsă de imaginaţie şi mimetism creator. Perioada interbelică, a reprezentat o etapă particulară din arhitectura românească și a fost a fost realizată de către o generație puternică care a lăsat opere perene, îndeplinindu-și în pofida tuturor greutăților misiunea națională și istorică.

[1]Gaius Suetonius Tranquillus (cca. 69/75 - după 130) a fost unul dintre cei mai importanți istorici romani. A scris opera intitulată *Caesarum XII. vitae* (Viața celor 12 Cezari), care conține biografiile unor împărați romani, de la Cezar la Domițian, sub forma unor medalioane. Aceste medalioane sunt structurate într-un segment cronologic, în care sunt narate faptele politice, militare și culturale.
[2] Suetonius, *Caesarum XII. vitae - Nero*, 31

Cazul Cucu este plenara demonstrație a modului în care un arhitect român care de la „Râm se trage” a putut să asimileze creator valorile italiene care şi-au regăsit în modernitate(în avangardă şi în clasicitate),o nouă virilitate după Renaştere şi Baroc.

Opera lui Cucu este o demonstrație a faptului că arhitectura italiană şi românească nu apeleaza la neoclasicism pentru a se împlini doar ca arhitectură totalitară, ci încearca, într-un context politic dat să definească un nou concept: conceptul de clasicitate, corolar natural al oricărui curent de avangardă capabil să-şi păstreze caracterul dinamic, dialectic, să nu se clasicizeze. Clasicitatea ca formă a dramei absolutului, este aspiraţia constantă și legitimă a oricărui proces de creaţie.

Analiza matricei stilistice, a devenirii limbajului şi a faptelor arhitecturii italiene şi româneşti interbelice, cu discernerea părţilor lor pozitive şi valoroase, de cele negative, bombastice şi clasicizante, s-a făcut greu şi adesea simplist, recurgându-se ades la banala relaţie: raţionalism egal acţionar, egal progres; fascism egal reacţionar, egal regres.Arhitectura “totalitară” a anilor ’30 a primit calificative valorice politice şi nu arhitecturale. Minimalizarea şi abordarea dogmatică a fenomenului arhitecturii anilor ’30 au fost practicate în perioada imediat următoare celui de Al Doilea Război Mondial, atunci când a fi pe poziţii de stânga părea a fi o atitudine progresistă în contextul unui iluzoriu evoluţionism definit. Abia după anii '70, în Italia şi '90 în România apar unele studii în care balastul ideologico-politic este parţial îndepărtat şi începe să dispară stupida comparaţie standard dintre arhitectura “rea” totalitară, considerată doar neoclasică şi reacţionară şi “buna” arhitectură antifascistă, considerată modernă şi progresistă.

Nicolae Cucu a aderat necondiționat la varianta specifică de raționalism propus de către italieni care, cu siguranță că prin Raționalism nu au înțeles o mișcare diametral opusă și intransigentă față de tendințele raționaliste ale celorlalte țări democratice europene, calificate ca state plutocratice de către cele totalitare, dar nici o interpretare sau o copie a acestora. Și Nicolae Cucu a înțeles cum să-și aproprie acest mod particular de a înțelege și aborda modernitatea anilor ’30,

făcând o veritabilă și personală sinteză între cele două subcurente principale ale artei și arhitecturii epocii, adică între avangardă și clasicitate.

În prima sa „epocă creatoare”, din anii ’30-40, se pot simți ecourile formale ale principalelor dezbateri teoretice și realizări practice din modernismul italian, german, francez sau scandinav. Creațiile sale au fost însă organic adaptate la realitatea românească, cu propriul ei repertoriu formal și cu susținutul efort de introducere în practică și de materialele noi, specifice modernității. Fuziunea acestora a dus nu la pastișe de arhitectură mussoliniană sau raționalist europene, ci la un stil personal, sensibil diferit de cel al lui Duiliu Marcu, Horia Creangă, Bubi Georgescu sau Octav Doicescu.

Efortul de cunoaștere a vieții și operei a lui Nicolae Cucu, prin ordonarea ştiinţifică a arhivei sale de proiecte și de scrieri miraculos salvate, are menirea de a ne împiedica de a uita, deoarece a uita înseamnă a deveni culpabili şi „cine uită nu merită”, cum spunea Nicolae Iorga. Astfel o pată albă din istoriei arhitecturii româneşti are şanse să dispară.